

YO'LDOSHJO'JA SOLIJONOV QODIRIYSHUNOS OLIM SIFATIDA.

*Farg'ona davlat universiteti
filologiya fakulteti o'zbek
tili yo'nalishi 4-bosqich
talabasi Jo'raqo'ziyeva Diyora*

Kalit so'zlar: Qodiriy asarlarida badiiy tasvir va obrazlar tahlili, Til va uslub masalalari, Tarixiy romanlarda milliy g'oya va vatanparvarlik talqini.

Anotatsiya: Yo'ldosh Solijonov zamonaviy o'zbek adabiyotshunosligi va tanqidchiligida o'ziga xos o'ringa ega olim, filologiya fanlari doktori va professor hisoblanadi. Uning ijodiy faoliyati asosan o'zbek adabiyoti tarixini o'rganish, zamonaviy adabiy jarayonni tahlil qilish va badiiy mahorat masalalariga bag'ishlangan. Olimning tadqiqotlarida Abdulla Qodiriy ijodi markaziy o'rinlardan birini egallaydi. U Qodiriy asarlaridagi badiiy mahorat, tasvir vositalari va yozuvchining o'zbek romanchiligi asoschisi sifatidagi xizmatlarini yoritgan ilmiy ishlar muallifidir. Shuningdek, u o'zbek adabiyoti tarixidagi an'anaviylik va yangilanish masalalarini ham atroflicha o'rgangan. Tanqidchi sifatida asarning ham yutug'ini, ham kamchiligini xolis ko'rsatib bera oladi. Y. Solijonov ilmiy maqolalari murakkab terminologiyadan qochgan holda, kitobxonga tushunarli tilda yozilganligi bilan ajralib turadi.

Kirish: Yo'ldoshxo'ja Solijonov Abdulla Qodiriy ijodiga oid qarashlari asosan yozuvchining tasviriy mahorati, xarakter yaratish san'ati va tarixiy haqiqatga yondashuvi atrofida jamlangan. Y. Solijonov Qodiriyning har bir so'zni zargardek tanlashi ustida to'xtaladi. Olimning fikricha, Qodiriy asarlarida (ayniqsa "O'tkan kunlar"da) portret shunchaki tashqi ko'rinish emas, balki qahramonning ichki dunyosini ochuvchi kalitdir. Kumushning ta'rifi yoki Otabekning holati tasvirlanganda, Qodiriy "so'z bilan rasm chizadi". Solijonov buni "milliy ranglarning eng oliy ifodasi" deb baholaydi. Solijonov Qodiriy yaratgan qahramonlarni tahlil qilar ekan, ularning statik emas, balki dinamik (rivojlanuvchan) ekanligiga e'tibor qaratadi.

Ziyo shohchi va Yusufbek hoji obrazlari: Olim bu qahramonlar orqali Qodiriyning millat taqdiri va davlatchilik haqidagi falsafiy o'ylarini ochib beradi.

Ayollar obrazi: Solijonov Qodiriy asarlaridagi ayollar (Kumush, Zaynab, O'zbek oyim) o'zbek ayolining o'ziga xos murakkab tabiatini aks ettirishini ilmiy tahlil qilgan. Ma'lumki, Qodiriy "O'tkan kunlar" va "Mehrobdan chayon" asarlarida tarixiy mavzuga qo'l urgan. Y. Solijonov bu borada yozuvchining mahoratini quyidagicha baholaydi. Qodiriy tarixiy fakti shunchaki bayon etmaydi, balki uni badiiy haqiqatga aylantiradi.

Y.Solijonovning fikricha, Qodiriyning tarixiy romanlari millatni o'zligini anglashga va o'tmish xatolaridan xulosa chiqarishga o'rgatuvchi "ma'naviy darslik"dir.Y. Solijonov Qodiriyning tili ustida ko'p tadqiqot olib borgan.

Har bir qahramonning o'z ijtimoiy qatlamiga, dunyoqarashiga mos tilda gapirishi (masalan, Anvarning nutqi bilan Solih maxdumning nutqi o'rtasidagi farq) Qodiriyning eng katta yutug'i ekanligini ta'kidlaydi.Olim Qodiriy uslubini "o'zbekona realizmning andozasi" deb ataydi.

Y.Solijonovning "badiiy mahorat sirlari" kitobida quyidagicha fikrlar keltirilgan"Qodiriyda ortiqcha so'z yoki detal uchramaydi. Har bir miltiq devorda bejiz osilib turmaganidek, yozuvchi keltirgan har bir peyzaj tasviri qahramonning o'sha daqiqadagi ruhiy holatiga ko'zgu bo'ladi."Solijonov talqinida Kumush — o'zbek ayolining nafaqat go'zallik, balki sadoqat va iroda timsoli bo'lsa, Zaynab obrazi — rashk va muhit qurboniga aylangan murakkab psixologik portretdir.Adib asarlaridagi dialoglar shunchaki suhbat emas, balki qahramonning ijtimoiy kelib chiqishi va intellektual darajasini ko'rsatuvchi pasportdir."Yusufbek hoji obrazini esa millatning aql-idroki va davlatmandlik madaniyatining yuksak namunasi sifatida talqin etadi. Solijonovning fikricha, hojining o'g'itlari va o'y-fikrlari orqali Qodiriy o'zining siyosiy va falsafiy qarashlarini ifodalagan.Solijonov ta'kidlaganidek, Qodiriy tarixni shunchaki xronologik tartibda yozmagan, balki tarixiy voqealar fonida inson taqdirini markazga qo'ygan.Olimning qarashicha, adibning tili — xalqona iboralar, qadimiy istilohlar va kitobiy so'zlarning shunday bir qorishmasiki, u kitobxonni beixtiyor o'sha davr (XIX asr o'rtalari) muhitiga olib kiradi. Solijonov buni "Qodiriyona uslubning sehri" deb ta'riflaydi.

Xulosa.Shunday qilib, Yo'ldoshxo'ja Solijonovning Qodiriyshunoslikka oid ishlari adibning ijodiy laboratoriyasini ochishda muhim kalit bo'lib xizmat qiladi. Olimning tahlillari bizga Qodiriy asarlari shunchaki badiiy o'qish uchun emas, balki millatning o'zligini, tili va tarixini o'rganish uchun fundamental manba ekanligini anglatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Yo'ldoshxoja Solijonov ."badiiy mahorat sirlari".Toshkent: 2022 yil
- 2.Yo'ldoshxo'ja Solijonov."nutq va uslub"Toshkent:2002 yil
- 3.Yoshlik jurnali.uz
4. Yo'ldoshxoja Solijonov" Ko'zgodagi hayot"Toshkent:2013 yil